TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-9

OGM MATERYAL
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

KONU DİVAN EDEBİYATINDA TEZKİRE

Divan edebiyatında şairlerin hayat hikâyeleri, edebî kişilikleri hakkında yazılan eserlere "şuara tezkireleri" (tezkiretü'ş şuara) denir. Eski dönemlerde önemli kişilerin, özellikle şairlerin hayatlarının anlatıldığı; eserlerinden örneklerin verildiği düzyazı türüdür. Günümüzdeki biyografik-antolojik eserlere benzeyen tezkireler, bir tür edebiyat tarihi çalışması da sayılabilir.

Tezkireler; genellikle mukaddime (giriş), şairlerin ve eserlerinin tanıtıldığı asıl metin ve hâtimeden (bitiş) oluşur. Mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye övgüler, dönemin şiir anlayışı ve eserin yazılma nedeni hakkında bilgiler bulunur. Asıl metin bölümünde; tanıtılan kişinin sosyal çevresi, edebî kişiliğiyle ilgili bilgiler, sanatı üzerine değerlendirmeler ve eserlerinden örnekler bulunur. Hâtime bölümünde; eserin bitiş tarihi, yazılış süreci ile ilgili bilgiler; dönemin padişahına veya önde gelen devlet adamlarına dualar, eserdeki kusurlar için af isteği yer alır.

Tezkireler, çoğunlukla yazarlarının adıyla anılır. Tezkirede şairler, genellikle alfabetik olarak sıralanır. Genellikle şair padişahlar, şehzadeler ve vezirler; şuara tezkirelerinde ön sıralarda yer alır. Nesnel bir tutumla, açık ve sade bir dille, bilgi vermek amacıyla yazılan biyografilere göre tezkireler; öznel bir tutumla, övgü veya yergi amacıyla kaleme alınmıştır. Tezkirelerde yazarlar, genellikle sanat güçlerini göstermeye çalışmış; seci, aliterasyon gibi ahenk unsurları ve söz sanatlarıyla yüklü sanatlı bir dil kullanmışlardır. 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâî'nin ***Mecâlisü'n-Nefâis*** adlı eseri tezkire türünün ilk örneğidir. 16. yüzyılda Sehî Bey'in ***Heşt Behişt*** adlı eseri Anadolu'da yazılmış ilk tezkire örneğidir.

SORULAR

1.
Türk edebiyatında ilk ---------- örneği Çağatay şairi Ali Şîr Nevâî tarafından 15. yüzyılda yazılan *Mecâlisü'n-Nefâis* adlı eserdir.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) anı
B) tezkire
C) portre
D) otobiyografi
E) nekroloji

Cevap: B

2.
Portre ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bir kimseyi karakteristik özellikleriyle tanıtmak amacıyla yazılır.
B) Fiziki portre ve ruhi portre (tinsel, moral portre) olarak iki türü vardır.
C) Fiziki portre ile ruhi portre çoğu zaman iç içe verilir.
D) Portrelerde düşünceyi geliştirme yollarından tanık gösterme kullanılır.
E) Portre, öykü ve roman gibi türlerin içinde yer alabilir.

Cevap: D

3.
Aşağıdakilerden hangisi nekrolojinin bir özelliği değildir?

A) Ölen ünlü bir kişinin ölümünden sonraki günlerde yazılır.
B) Genellikle gazete ve dergilerde yayımlanır.
C) Hayatını kaybeden kişinin yakın çevresinde yer alan kişilerce kaleme alınır.
D) Ölen kişinin üstün niteliklerinin ve çalışmalarının bilimsel bir şekilde anlatıldığı yazılardır.
E) Ölen kişinin sevenlerinin yazdığı duygusal ve öznel açıklamalardır.

Cevap: D

4.
Aşağıdakilerden hangisi biyografinin özelliklerinden biri değildir?

A) Amaç, söz konusu kişiyi tüm yönleriyle tanıtmaktır.
B) Anlatılan kişinin bilhassa edebî özelliklerine değinilir.
C) Belgelere ve örneklere dayandırılarak hazırlanır.
D) Sanat ve meslek alanındaki tarihçiler için önemli kaynaktır.
E) Açık, anlaşılır bir anlatım ve sade bir dil kullanılır.

Cevap: B

5.
Divan edebiyatında biyografi türüne tezkire ya da - - - - denir. Bu türün ilk örneği Ali Şîr Nevâî'nin - - - - adlı eseridir. Anadolu sahasında yazılan ilk tezkire - - - - tarafından yazılan Heşt Behişt adlı eserdir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangileri getirilmelidir?

A) monografi-Mecâlisü'n-Nefâis-Sehî Bey
B) tercüme-i hâl-Mecâlisü'n-Nefâis-Sehî Bey
C) tercüme-i hâl-Muhâkemetü'l-Lügateyn-Sehî Bey
D) nekroloji-Muhâkemetü'l-Lügateyn-Latîfî
E) tercüme-i hâl-Mecâlisü'n-Nefâis-Latîfî

Cevap: B